

Sökandet efter den digitala politiken

Christopher Kullenberg, Göteborgs universitet

Carlsson, Eric, Bo Nilsson & Simon Lindgren (red.) (2015). *Digital politik: Sociala medier, deltagande och engagemang*. Göteborg: Daidalos. ISBN: 978-91-7173-457-0

Nyckelord: digitala metoder, engagemang, politik, sociala medier

Antologin *Digital politik: Sociala medier, deltagande och engagemang* består av tio kapitel och har samlat elva författare som är verksamma som humanister och samhällsvetare, varav flera men inte alla är baserade vid Umeå universitet. Var för sig angriper de ett antal samtida fenomen som i någon mening tänjer på gränserna för ”det politiska” i en digital kontext. Denna fråga är av generellt intresse, dels eftersom det från den arabiska våren till Sverigedemokraternas valkampanj jämnt och ständigt talas om hur politiken har flyttat ut till en digital domän, som existerar under nya spelregler för vilka som får komma till tals och, minst lika viktigt, vilka som tystas eller drunknar i överflödet av röster. Men *Digital politik* är även intressant som ett bidrag till den utdragna debatten om huruvida internet är bra eller dåligt för människors politiska engagemang. Ända sedan Evgeny Morozov kom ut med sin berömda bok *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom* (Morozov 2011) har ett optimistiskt läger av nätevangelister som predikat nya former för politiskt

deltagande fått sällskap av lika pessimistiska kritiker vilka i sin tur menar att politik på internet utgör ett hot mot det genuina engagemanget, som istället äts upp av en lättsam klick-aktivism som bara de stora nätföretagen tjänar på. Denna diskussion har aldrig gjort sig särskilt bra som en debatt mellan två ståndpunkter och därför är det speciellt välkommet med akademisk litteratur som tar sig an problemet på ett öppet och analytiskt sätt.

Författarna till *Digital politik*, under Eric Carlsson, Bo Nilsson och Simon Lindgrens redaktörskap, har inte enbart tagit sig an uppgiften att bidra med teoretiska och empiriska perspektiv på den mycket hastiga expansion av sociala medier och digitala offentligheter som kunnat observeras framförallt de senaste tio åren. De har även samlats i ett gemensamt avstamp för hur ”det politiska” kan förstås i det digitala. Både redaktörerna och de flesta av författarna återkommer ständigt till en post-marxistisk utgångspunkt formulerad av Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, framförallt framskriven i deras magnum opus ”Hegemony and Socialist Strategy” (Laclau & Mouffe 1985), men även i senare texter. Inledningskapitlet lutar sig mot Laclaus (Laclau 2005) definition av politik som ”den sociala världens anatomi”, vilket inkluderar alla former av kamp, allt som är under omförhandling och alla de sociala relationer som hela tiden måste återuppträffas. Motsättningarna i ”det sociala” är politiska eftersom makt hela tiden omfördelas och tolkningsföreträdet skiftar mellan olika aktörer i en föränderlig dynamik.

Det är ett vågat grepp, inte för att perspektivet skulle vara obeprövat, utan för att frågan väcks om huruvida en generell definition av det ”politiska” – ursprungligen formulerad för trettio år sedan – kan stå sig när den möter ett nytt och mycket samtida fenomen. Eftersom redaktörerna insisterar på en teoretisk utgångspunkt måste man ställa den kritiska frågan: är Laclau och Mouffes utgångspunkt användbar och relevant för att analysera den digitala politiken så som den kommer till uttryck på Twitter, i bloggar och på Instagram?

Frågan har flera svar och kräver viss eftertanke. Med hjälp av den mest grundläggande metoden inom digital humaniora – sökfunktionen i min pdf-läsare – börjar jag leta efter ordet "internet" i Laclau och Mouffes texter. För säkerhets skull lägger jag till Mouffes bok "The Democratic Paradox" (Mouffe 2000) och Laclaus rykande färsk "The Rhetorical Foundations of Society" (Laclau 2014). Ordet internet förekommer – givet att de inskannade utgåvorna jag hittat på nätets skuggsidor är korrekta – noll gånger. Jag söker vidare i Scopus och Web of Science med strängen ("Laclau" OR "Mouffe") AND "internet" och hittar inte mer än en handfull artiklar som använt sig av deras perspektiv. Detta underkänner givetvis inte ansatsen som sådan, även om det ger en indikation på förhållandet mellan teori och empiri, generalitet och tillämpbarhet. Teoribildningens problem är inte nödvändigtvis en brist på tidigare forskning, utan ligger istället på en annan nivå som först blir synlig när författarna börjar närma sig fenomenen de analyserar.

Jag tänker nämligen driva tesen att ansatserna i "Digital politik", med två viktiga undantag, inte når hela vägen fram till sitt studieobjekt – den "digitala politiken" – på grund av en metodologiskt bristfällig utgångspunkt. Konsekvensen är att denna antologi i huvudsak uppehåller sig vid analyser av debatter som handlar om förutsättningarna för "det politiska" i den digitala politiken, snarare än den politiska praktiken som sådan. Detta genom att boken framförallt analyserar diskussioner om diskussioner, som i många fall inte ens utspelar sig på internet utan i sekundära traditionella medier och källor. Orsakerna till detta, vill jag hävda, är två: För det första finns det en metodologisk brist som cementerats i den diskursanalys som är sprungen ur Laclau och Mouffes begreppsapparat från åttiotalet, vilken ger en privilegerad status till texters *innehåll* och således saknar förmågan för att studera *metadata* och *hypermedialitet*, själva grunden för alla texter på internet. För det andra kan innehållscentreringen härledas ur vad vi kan kalla för ett humanistiskt privilegium. Som humanist har forskaren tillstånd att låta idéer rotas upp ur den kontext de formulerades inom och sedan applicera dem i ett radikalt

annorlunda sammanhang. Humanister kan exempelvis låta filosofen Martin Heidegger spekulera om internetteknikens väsen trots att han inte hann se skymten av en överfylld inkorg eller en selfiepinne. Men varje gång en sådan manöver genomförs måste ett visst pris betalas för det kontextuella språng som tänkandet tar, ett pris som varierar från fall till fall. Således, med en heideggersk existentialanalytik applicerad på internet måste forskaren inte bara ta i beaktande den generella teknikpessimism som Heidegger ständigt återkom till, i vilken människan blev utsatt för en oegentlig ”maskinifiering” och förvandlades till en slav under tekniken (se framförallt de nyligen utgivna svarta häftena (Heidegger & Trawny 2014)) och på så sätt var utkastad i världen utan kontroll över dess tillblivelse. Vi måste även betala för att Heidegger var skeptisk till alla teknologier som var nyare än förmoderna sydtyska jordbrukares vardagsteknologier (bra teknik) som kontrasterades mot nymodigheter såsom fabriker och vattenkraftverk (dålig teknik). Det humanistiska privilegiet är oerhört spännande, men det är aldrig enkelt. Samtiden har nämligen en inneboende förmåga att snabbt datera idéhistorien, vilket ställer höga krav på precision när idéerna återinträder i analysen.

Denna effekt blir tydlig redan i det första kapitlet, författat av litteraturvetaren Anders Johansson. Här diskuteras politiskt engagemang i sociala medier och Johansson belyser en motsägelse mellan hur internet å ena sidan har gjort det möjligt att engagera sig i många fler frågor mycket enklare samtidigt som de sociala medierna är vinstdrivande. Kort uttryckt kan man säga att Facebook tjänar pengar på revolutioner, uppror och politiskt engagemang, vilket genast ger engagemanget en koppling till den samtida kapitalismens logiker. Johansson lutar sig i diskussionen mot välkända figurer såsom Adorno och Althusser, vilket gör att begreppsapparaten sätts samman med bekanta termer såsom reifikation, interpellation, dialektik och negation. Politiskt engagemang har, ur detta perspektiv, ingen ren eller genuin form i de nya sociala medierna, utan subjektets position förhandlas ständigt i det kapitalistiska samhället. Det intressanta med denna diskussion är Johanssons slutsats. Han manar till

konkretion och att vi bör observera ”mediets egen materialitet – dess praktiker, koder, algoritmer, ägarförhållanden etc.” (36). Detta kan jag inte annat än instämma i. Men frågan är hur vi i så fall applicerar kritisk marxistisk teori, som ursprungligen tog sitt avstamp i hur Sartre och Adorno diskuterade konsten och litteraturens relation till politiskt engagemang, på denna nya materialitet? En materialitet som är hypertextuell till skillnad från litteraturens enkla textualitet, som är dubbelriktad snarare än det (modernistiska) konstverkets enkelriktadhet, som värderas lika mycket av maskiner (algoritmer) som av strikt mänskliga värdeomdömen och som ägs av företag vars omsättning överskrider mindre nationers budgetar snarare än av enskilda upphovsmän. Det mest uppenbara exemplet som jag gärna hade sett Johansson analysera är det ”subjekt” som är inskrivet i exempelvis Googles PageRank-algoritm (Brin och Page 1998). Här antas en ”random surfer” som utgångspunkt för hur man ska värdera hemsidor på webben. Sidor på internet får ett högre värde när de länkar till varandra, eftersom man tänker sig att en genomsnittlig användare klickar sig fram helt slumpmässig när denne ”surfar” på internet. Denna genomsnittliga surfare är nätets motsvarighet till ekonomins ”homo economicus”, och varje dag kopplar vi oss samman med detta genomsnittliga subjekt utan att tänka så mycket på det. Dessa algoritmiska subjektskonstruktioner påverkar troligtvis möjligheterna för den digitala politiken i riktning mot den ytlighet som många varnat för. De eviga flödena av frågor att engagera sig i är till lika stor utsträckning optimerade av maskiner som av människor.

Denna inledande essä följs sedan av empiriskt orienterade fallstudier. Etnologen Anna Johansson studerar hur personliga berättelser om psykisk ohälsa blir politiska på bloggar. Nyckeln till dessa personliga berättelsers politiska sprängkraft återfinns enligt författaren i bloggmediets nya sätt att göra något offentligt. Berättelserna kan publiceras på nya sätt som utmanar normerna kring psykisk hälsa och ohälsa, och ”det politiska” ligger i den medierade mobiliseringen som sådan enligt Johansson, som menar att ”min tolkning är att olika grupperingar bildar mer eller mindre

sammanhållna kluster inom den större 'psykbloggvärlden'" (81). Denna sammanlänkning bidrar till att "stärka enskilda individer och skapa samhörighet mellan olika skribenter" (83). Precis här tror jag att man finner bloggarnas kvalitativt mest intressanta medieegenskaper. Genom att bilda specifika offentlighetskluster kan sakfrågor som inte ryms i det agenda-styrda offentliga samtalet inte bara spridas, utan människorna bakom tangentborden kan också finna andra personer med liknande erfarenheter. Men detta spår väljer Johansson bort till förmån för en diskursanalys av hegemonin, i linje med Chantal och Mouffe. En annan väg, som jag tror leder till intressantare resultat, vore att använda sig av bloggmediets hypertext och studera hur psykbloggvärlden faktiskt ser ut som en deloffentlighet. Sociologen Dana Diminescu (2008) har med sitt projekt om "E-diasporor" (se bland annat <http://e-diasporas.fr/>) kartlagt europeiska migrantbloggosfärer och på så sätt synliggjort hur detta medium kan fungera sammanlänkande för offentligheter som ofta är marginaliserade från den nationella agendan samtidigt som de upprätthåller nya globaliserade informationsflöden. Men en sådan kartläggning kräver digitala metoder snarare än diskursanalytiska.

Maria Carbin och Linda Berg skriver om Instagram-kampanjen #hijabuppropet, som ägde rum 2013 och syftade till att kvinnor skulle visa solidaritet med sina muslimska medsystrar genom att bära slöja i offentliga miljöer och sedan dela bilderna på Instagram. Fallet är späckat av intressanta problem som uppstår mellan solidaritetshandlingen som enskild händelse och den vardagliga rasism och diskriminering som muslimska kvinnor ständigt upplever. Materialet, som jag intuitivt tänkte skulle utgöra basen för den empiriska undersökningen, söker jag snabbt fram och finner 3 380 Instagramposter taggade med #hijabuppropet. Det är ett enormt rikt material som rymmer röster som sällan kommer till tals i den generella medierade offentligheten. Internet är fascinerande i sin brutala mångfald, och kanske är det just detta som gör digital politik så intressant. Jag tar del av danska och saudiska kvinnors samtal, jag ser svenska män som grabbigt skämtar om slöjor och jag fascineras av att

kampanjen har spridit sig till Indonesien. Men denna nätnärvaro är frånvarande i Carbin och Bergs analys. Under källförteckningen för ”empiriskt underlag” återfinns bara traditionella massmedier. En kritisk anmärkning är oundviklig. Om analysen ensidigt lutar sig mot de uttryck som passar in i de traditionella massmediernas logik samtidigt som man väljer bort att analysera det som faktiskt händer i sociala medier, uppstår ett avstånd i undersökningen av ”digital politik”. Men jag skulle vilja gå ett steg längre. Frågan är om man via de massmedierade andrahandskällorna, bestående av politiska diskussioner om politik på internet, överhuvudtaget undersöker solidaritetshandlingar? Författarna definierar solidaritet som ”en känsla av samhörighet med andra människor och en beredskap att hjälpa, särskilt dem som tillhör den egna gruppen . . . snarare än att hon agerar utifrån sina kunskaper” (123f). Dessa känslor uppstår *mellan* människor. Precis av denna anledning finner vi ett brokigt överflöd av uttryck för gemenskap på just Instagram eftersom det är ett medium som befinner sig mellan människor. Det är här som solidaritetshandlingarna blir synliga. Men i den massmedierade debatten är solidariteten bortskalad av retorikens eviga insisterande på kunskapers företräde framför känslor. Jag slår till exempel upp en artikel ur referenslistan författad av Åsa Linderborg med titeln ”Det ska fan vara politiskt korrekt”, ytterligare en artikel i raden av debatter om debattens spelregler. Jag växlar tillbaka till Instagram och läser vad som skrivs i flödet av bilder. Någon skriver ”deeply touched by actions you are taking! A lot of love and respect from #algeria & #morocco ..you are just awesome!!”. En kvinna från Chicago har postat ”’Judge me by what's in my head, not what's on it.’ Solidarity with the Swedes. #hijabuppropet”. Intrycket av ett glapp mellan vad som sägs på internet och författarnas diskussion av ett generellt politiskt fenomen växer sig allt starkare.

Detta fenomen förstärks i Jenny Gunnarsson Paynes kapitel, som undersöker hur fenomenet intimt medborgarskap – ”det konglomerat av rättigheter som relaterar till en persons inflytande rörande deras kroppar, könsidentitet, emotioner och personliga relationer” (175) – kommer till

uttryck i bloggar. Eller, snarare, *kom* till uttryck. Payne tar avstamp i ett sex år gammalt blogginlägg författat av den liberala politikern Amanda Brihed. Sex år är en evighet på internet, så för att kunna läsa originaltexterna som analyseras måste man ta till Internet Archives tjänst Wayback-machine. Payne diskuterar sedan detta blogginlägg, som handlar om tvångssterilisering av transpersoner och hur detta omöjliggör för dem att bli föräldrar, i relation till hur bloggar som ”medborgarmedier” kan fungera som en form av politisk mobilisering. I likhet med Carbin och Berg följer sedan en analys och sammanfattning av den politiska diskussion som uppstod. Payne analyserar ytterligare en blogg, men i huvudsak sker själva kontextualiseringen med hjälp av traditionella medier, precis som i föregående kapitel. Med fem blogginlägg av två författare som empiriskt material kopplas sedan det teoretiska ramverket in och Payne menar att ”det som reartikuleras, eller re-signifieras (dvs. kulturellt accepterade idéer om moderskap och ofrivillig barnlöshet), utmanar hegemoniska sanningsregimer om kön och föräldraskap” (s. 183). Slutsatsen som vi kan dra av detta är att ”[k]anske låg den politiska sprängkraften i deras argumentation i det sätt på vilket de kombinerade element från diskurser som annars är meningsbärande för svensk nationell självförståelse (lika rättigheter, jämlikhet och jämställdhet, fördomsfrihet)” (s. 186). Detta är säkert en rimlig tolkning av blogginläggens innehållsliga nivå, vad vi kan analysera som ”argumentation” eller retorik. Men vad säger detta om digital politik? Jag tänker genast i termer av att det måste finnas en digitalt medierad offentlighet kring transfrågor som utvecklar sina egna deloffentligheter på internet genom att interagera med varandra. Men dessa är inte del av analysen, lika lite som vad som sades på Instagram blev en del av analysen av #hijabuppropet. Diskursanalysens begränsningar tycks inte stanna vid att den uppehåller sig enbart på en innehållsnivå, utan även att den genast växlar upp till de traditionella riksmédiernas tydliga diskursproduktion, snarare än att stanna kvar i det som sägs i kaoset av kommentarsfält, länkande bloggar, sociala- och alternativa medier. Är det så, undrar jag, att diskursanalysen inte lämpar sig för att studera vad människor säger, tycker,

tänker och känner utan enbart kan appliceras på det tal som producerats av samhällets apparater och institutioner?

Detta ständiga återkommande till traditionella massmedier i kombination med ett diskursanalytiskt grepp om texters innehåll gör att *Digital politik* missar två stora händelser under 00-talet, den ena i formen av en infrastrukturell omvandling och den andra bestående av en underifrån rörelse. I det första fallet handlar det om hur de sociala mediernas ”plattformisering” (Helmond 2015) tagit ett strikt grepp om vad som sägs på internet, på vilket sätt det sägs och under vilka omständigheter. Företag som Facebook, Twitter, Google och Apple kontrollerar det politiska ordet på ett sätt som bara kan begripas om vi analyserar själva förutsättningarna för interaktion med lika stor uppmärksamhet som vi analyserar det innehåll som cirkulerar. Innehållet som produceras av internetanvändarna förvandlas till ett ekonomiskt värde genom att metadata lagras, behandlas och säljs vidare. Individen knyts till en mängd databanker som ständigt beräknar konsumtionsmönster och förvandlas därmed till vad Gilles Deleuze kallade för en ”divid” (Deleuze, Guattari, och Wallenstein 1998), vars interaktionsdata distribueras till en mängd aktörer varje dag, med epicentrum i Silicon Valley.

Det andra helt förbisedda fenomenet i *Digital politik* är ”alternativmedierna” – ett fenomen som idag tyvärr ackompanjeras med bitter eftersmak när man uttalar det. Men en antologi om politik på internet kan idag knappast undvika att analysera Sverigedemokraternas gräsrotter och det tunga genomslag som genereras av så kallade ”sverigevänliga” nyhetssajter och bloggar. Var är analysen av Flashback, Avpixlat och explosionen av högerextrem retorik i sociala medier? Denna politik når aldrig till de traditionella medierna annat än som ”chockerande” avslöjanden och avståndstaganden. Fenomenet är på så sätt osynligt ur ett diskursanalytiskt perspektiv som vill avtäcka ”hegemonin” och som bara låter institutionellt producerade diskurser inkluderas. Samtidigt blir det bisarrt, ur en sådan synvinkel, att se den högerextrema nätinteraktionen som ”kontrahegemonisk” eftersom den på en innehållslig nivå för det

mesta är stockkonservativt brun. Men är det något som kännetecknar digital politik – på gott och på ont – är det att den aldrig uppträder i rena former. Därför är det viktigt att följa den uppmaning som Simon Lindgren formulerar i det sista och konkluderande kapitlet: ”Istället för teoretisk spekulering krävs empiriska studier av faktiska, kontextualiserade omständigheter” (208). Här skulle antologin tagit sin början, snarare än i Laclau och Mouffes begreppsapparat.

Men det finns två kapitel i *Digital politik* som avviker från de övriga. Jonas Andersson-Schwarz ”Hur flöden moduleras” (39–65) och Anders Olof Larssons ”Ju mer vi är tillsammans” (91–112) har tagit ett helt annat grepp i jämförelse med resten av boken. Dessa kapitel består av empiriska studier av politik på Twitter och de drar båda nytta av den ”kvalikvantitativa” nivå som görs möjlig genom att sociala medier kan kvantifieras utan att man förlorar de enskilda händelsernas kvalitéer (Latour et al. 2012). Man kan alltså både analysera den aggregerade nivån bestående av tusentals Twitter-interaktioner för att definiera centrala noder i ett (diskursproducerande) nätverk av användare, *samtidigt* som man kan följa en enskild diskussion i detalj. Dessa två empiriska kapitel uppmärksammar både den högerradikala miljöns inträde i de digitala offentligheterna samtidigt som de tvingas brottas med den plattformiserade webbens begränsningar och möjligheter. Ett yttrande på Twitter får i lika stor utsträckning sitt värde genom den metadata som plattformen genererar (hur många gånger det delas och gillas, eller hur många följare ett konto har et cetera) som av själva innehållet. Dessa *flöden* av meddelanden och meta-meddelanden fångar Andersson-Schwarz och Larsson upp empiriskt, samtidigt som denna empiri har tvingat dem att använda helt andra teoretiska utgångspunkter jämfört med resten av antologin. Andersson-Schwarz menar att:

Sättet på vilket en berättelse eller utsaga medieras i flera steg genom dagens internetverktyg kan ses som en form av modulering. Det som dyker upp i olika medieanvändares personliga flöden är ett resultat av inte bara

mänskligt handlande och popularitet utan lika mycket av ickemänskliga algoritmer och strukturer. (40-41)

Detta är helt avgörande för att kunna följa och förstå kedjorna av medieringar och re-medieringar mellan nya digitala medier och traditionella massmedier. Massmedierna saknar rent mediemateriellt den återkopplingsprocess som krävs för att modulera ett innehåll på individnivå. Men Twitter är byggt precis för detta syfte – att individualisera ett urval av innehåll ur en massiv vägg av information baserat på användarens interaktionsmönster. Detta mönster var aldrig synligt för de konventionella massmedierna. De kunde bara samla kunskap om sin publik som sekundär data (enkätstudier, telefonintervjuer, slumpmässigt utplacerade mediemätare på TV-apparater). Men idag drivs plattformsekonomierna på internet genom att internetföretagen analyserar just sådana mönster. De kan bli (delvis) synliga för forskaren som därmed kan studera dessa interaktioner med hjälp av vad vi ibland lite slarvigt kallar för ”digitala metoder”. Andersson-Schwarz kan på så sätt följa den debatt som följde efter att man beslutat att redigera en barnfilm om Pippi Långstrump från det att nyheten publicerades på morgonen till att den blev en dominerande del av agendan, genom en serie av återmedieringar där flödena på Twitter blev till nyheter i massmedierna och vice versa. På samma sätt visar Larsson hur partiledare interagerar med sina väljare på Twitter, framförallt när det kommer till småpartier som Feministiskt initiativ. Här görs den digitala politiken äntligen synlig som en praktik.

Även om human- och samhällsvetenskaperna tar lång tid på sig att förnya sina metoder, pekar dessa två kapitel framåt, mot en ny typ av analyser som tar det internetmedierade innehållet på allvar och använder dess informationsrikedom för att fördjupa analysen av den digitala politiken – en analys som kommer att spela en alltmer central roll för den generella frågan om vad ”det politiska” är för något. Att belysa politiken underifrån, från den kaotiska och oredigerade ”datafloden” som de sociala medierna ständigt genererar (Kullenberg 2015), är inte bara ett måste,

utan även en möjlighet eftersom humaniora och samhällsvetenskap redan har hälften vunnet av genom sina intellektuella resurser.

Bo Rothstein skrev 2008 i Göteborgsposten (13/11) att när man läste bloggar var det som att ”öppna locket till en kloakbrunn” eftersom vem som helst kunde säga vad som helst, helt utan spärrar. Rothstein såg med förfasning ut över bloggofären när han läste vad som skrivits om honom, hur personangrepp varvades med konspirationsteorier i ett kaos som vedertagna demokratiteorier inte ens kunde relatera till. Precis detta borde ha fått fler samhällsvetare att börja studera denna sörja empiriskt. Två år senare valdes Sverigedemokraterna in i riksdagen trots att alla massmedier hade tävlat i att försöka undvika att ge dem positiv publicitet. Men de hade sedan länge byggt upp sina ”alternativmedier” vars texter idag letar sig in i de etablerade plattformarna såsom Facebook och Twitter utan att stöta på motstånd från Silicon Valley. Den som försökte dekonstruera ett maktens centrum såg ingenting av den undervegetation som idag sköljer över oss.

Än idag famlar forskningen efter att kunna begripa hur denna digitala politik praktiseras. Ett första steg måste vara att förfina och utveckla de metoder som studerar fenomenet i sin ofiltrerade form så som det kommer till uttryck *på internet*.

*Christopher Kullenberg är forskare i vetenskapsteori vid Göteborgs universitet. Han disputerade 2012 på avhandlingen *The Quantification of Society* som analyserade kvantifiering inom samhällsvetenskaperna. Idag forskar han bland annat om medborgarvetenskap (citizen science) och om lyckoforskningens framväxt, samt om metodologiska problem inom digital humaniora.*

Kontakt: christopher.kullenberg@gu.se

Referenser

BRIN, SERGEY & LAWRENCE PAGE (1998). "The Anatomy of a Large-Scale Hypertextual Web Search Engine." *Computer Networks and ISDN Systems, Proceedings of the Seventh International World Wide Web Conference*, 30 (1–7): 107–117.

DELEUZE, GILLES, FELIX GUATTARI & SVEN-OLOV WALLENSTEIN (1998). *Nomadologin*. Stockholm: Konsthögsk.

DIMINESCU, DANA (2008). "The Connected Migrant: An Epistemological Manifesto." *Social Science Information* 47.4: 565–579.

HEIDEGGER, MARTIN, & PETER TRAWNY (2014). *Gesamtausgabe. Abt. 4, Hinweise Und Aufzeichnungen. Bd 95. Überlegungen VII - XI (Schwarze Hefte 1938/39)*. Frankfurt am Main: Klostermann.

KULLENBERG, CHRISTOPHER (2015). "Internetövervakning som metod." *Ikaros* 2015.1: 9–11.

LACLAU, ERNESTO (2005). *On Populist Reason*. London: Verso.

——— (2014). *The Rhetorical Foundations of Society*. London: Verso.

LACLAU, ERNESTO & CHANTAL MOUFFE (1985). *Hegemony & Socialist Strategy*. London: Verso.

LATOUR, BRUNO ET AL. (2012). "The Whole Is Always Smaller than Its Parts." *The British Journal of Sociology* 63.4: 590–615

MOROZOV, EVGENY (2011). *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom*. 1. ed. New York: Public Affairs.

MOUFFE, CHANTAL (2000). *The Democratic Paradox*. London: Verso.